

به نام خدا

مباحث جلسه دوم درس حقوق خانواده در اسلام

دانشجویان ترم دو رشته مدیریت خانواده

ج) تمکین زن: تمکین دارای دو معنی عام و خاص است. تمکین خاص آن است که زن نزدیکی جنسی با شوهر را به طور متعارف بپذیرد. تمکین عام آن است که زن وظایف خود را نسبت به شوهر انجام دهد و از او در حدود قانون و عرف اطاعت کند. پس اگر شوهر توقعات نامشروع یا نامتعارفی از زن داشته باشد، زن مکلف به اطاعت نیست. مثلاً اگر شوهر زن را از ادای فرائض مذهبی باز دارد یا از او بخواهد اموالش را به او انتقال دهد، زن مکلف به اطاعت نیست. عدم تمکین در اصطلاح حقوقی "نشوز" و زنی که تمکین نکند "ناشزه" نامیده می شود. تمکین زن دارای دو ضمانت اجراست. یکی این که مرد می تواند به دادگاه مراجعه کرده و الزام زن به تمکین را بخواهد. ضمانت اجرای دیگر عدم استحقاق نفقه است. به موجب ماده ۱۱۰۸ قانون مدنی هرگاه زن بدون مانع مشروع از ادای وظایف زوجیت امتناع کند، مستحق نفقه نخواهد بود. نکته مهم این که اگر زن مانع مشروع و عذر موجهی برای عدم تمکین داشته باشد، حق نفقه او باقیست. مثلاً اگر زن به علت خطری که از جانب شوهر متوجه اوست از ماندن در خانه شوهر خود داری کند یا به علت ابتلاء شوهر به امراض مقاربتی تمکین نکند، هم چنان مستحق نفقه خواهد بود. (ماده ۱۱۲۷ قانون مدنی).

۱-۳-۲- آثار ازدواج در روابط مالی زوجین: از جمله مهم ترین روابط مالی زن و شوهر می توان مباحث مربوط به استقلال مالی زن و شوهر، نفقه و مهریه را نام برد.

الف) استقلال مالی زن شوهر دار: به موجب ماده ۱۱۱۸ ق.م. زن مستقلاً می تواند در دارایی خود هر تصرفی را که می خواهد بکند. بنابراین در حقوق ایران اموال هر یک از زوجین مستقل از اموال دیگری است.

ب) نفقه: به موجب ماده ۱۱۰۶ ق.م. در عقد دائم نفقه زن به عهده شوهر است. مطابق ماده ۱۱۰۷ ق.م. "نفقه عبارتست از همه نیازهای متعارف و متناسب با وضعیت زن از قبیل مسکن، البسه، غذا، اثاث منزل، هزینه های

درمانی و بهداشتی و خادم در صورت عادت یا احتیاج به واسطه نقصان یا مرض. " ضمانت اجرای نفقه زن یکی الزام شوهر به انفاق از طریق قضایی و در صورت عدم امکان الزام به تادیه درخواست طلاق توسط زن می باشد. طبق ماده ۵۳ ق حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱: "هر کس با داشتن استطاعت مالی، نفقه زن خود را در صورت تمکین او ندهد، یا از تادیه نفقه سایر اشخاص واجب النفقه امتناع کند، به حبس تعزیری درجه شش محکوم می شود. تعقیب کیفری منوط به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت گذشت وی از شکایت در هر زمان تعقیب جزایی یا اجرای مجازات موقوف می شود."

مهم ترین ویژگی های نفقه زن و تفاوت های آن با نفقه اقارب (خویشاوندان) عبارتند از:

- نفقه زن مقدم بر نفقه اقارب است. (ماده ۱۲۰۳ ق.م.ا)

- زن می تواند نفقه گذشته و آینده را مطالبه کند، در حالی که اقارب فقط حق مطالبه نفقه آینده را دارند. (ماده ۱۲۰۶ ق.م.ا)

- نفقه زن مشروط به فقر زن یا تمکن مالی مرد نیست، در حالی که در نفقه اقارب فقر نفقه گیرنده و تمکن مالی منفق (نفقه دهنده) شرط است.

- نفقه زوجه یک تکلیف یک طرفه (فقط بر عهده مرد) است، اما نفقه اقارب تکلیف دو طرفه است.

- طلب زن بابت نفقه طلب ممتاز است و مقدم بر سایر بدهی هاست (در صورت فوت، ورشکستگی و...)، اما در نفقه اقارب این طور نیست.

ج) مهریه: مهر یا صداق که به فارسی به آن کابین هم گفته می شود، مالی است که زن بر اثر ازدواج مالک آن می شود و مرد ملزم به پرداخت آن به زن می شود. نهاد مهر در حقوق ایران مبتنی بر سنت و مذهب است و نظیر آن را در حقوق غربی نمی توان یافت. هرگاه مهر در عقد تعیین شده باشد به آن "مهرالمسمی" گفته می شود. در عقد دائم امکان عدم تعیین مهر وجود دارد، بر خلاف عقد موقت که عدم تعیین مهر موجب بطلان عقد است. در خصوص مهریه و ویژگی های آن ذکر چند نکته مفید است:

- هر چیزی که مالیت داشته و قابل تملک و داد و ستد باشد می توان مهر قرار داد.
- مهر باید بین طرفین تا حدی که رفع جهالت بشود معلوم باشد. یعنی مقدار، وصف و جنس آن معلوم باشد.
- مهر باید منفعت عقلایی و مشروع داشته باشد.
- مهر باید معین باشد و نباید مردد بین دو چیز باشد.
- تعیین مقدار مهر منوط به تراضی طرفین است.
- به مجرد عقد زن مالک مهر می شود و می تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن بنماید.

یک نکته: آیا مهریه عندالمطالبه است یا عندالاستطاعه؟ به موجب ماده ۲۲ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ "هرگاه مهریه در زمان وقوع عقد تا یک صد و ده سکه تمام بهار آزادی یا معادل آن باشد، وصول آن مشمول مقررات ماده ۲ قانون اجرای محکومیت های مالی است. چنان چه مهریه بیشتر از این میزان باشد در خصوص مازاد، فقط ملائت (تمکن مالی) زوج ملاک پرداخت است. رعایت مقررات مربوط به محاسبه مهریه به نرخ روز کماکان الزامی است." بنابراین مطابق ماده فوق، مهریه تا میزان ۱۱۰ سکه تمام بهار آزادی یا معادل آن، عندالمطالبه و دارای جنبه کیفری، اما مهریه بیشتر از ۱۱۰ سکه تمام بهار آزادی یا معادل آن، عندالاستطاعه و فاقد جنبه کیفری است.